

ADOLF COSTAFREDA I CASTILLO

FOLKLORE D'ARTESA DE LLEIDA

Del poble i del terme

COL·LECCIÓ
LA FEMOSA

FOLKLORE D'ARTESA DE LLEIDA DEL POBLE I DEL TERME

Adolf Costafreda i Castillo

gra
ma

LLEIDA, 2021

© del text: Adolf Costafreda i Castillo, 2021
© de la introducció: Felip Gallart i Fernández, 2021
© de les fotografies: els autors respectius, 2021

© d'aquesta edició:
Agrupació Cultural La Femosa, 2021
Carrer dels Gallart, 7. Artesa de Lleida 25150
lafemosa.artesalleida.cat
lafemosaartesadelleida@gmail.com

i
Pagès Editors, S.L., 2021
C/ Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida
editorial@pageseditors.cat · www.pageseditors.cat
f Pagès Editors @PagesEditors @pageseditors

Primera edició: novembre de 2021
DL: L 745-2021
ISBN: 978-84-124613-0-5

Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, S L
www.bobala.cat

« imprès a lleida »

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.

INTRODUCCIÓ	5
PRIMERA PART	
Folklore d'Artesa de Lleida	7
EL TRESOR DE LES COBLES	9
Les cases i la gent.....	9
Els renoms	23
Els renoms de les cases d'Artesa (la llista del Ramon del Barrau)	23
Els renoms de les cases a les cobles.....	24
Del poble i dels carrers	28
La Vileta	37
Cançons del terme.....	45
Els pobles de l'entorn	49
Més cobles de Puigverd.....	53
I a Artesa la flor del ram.....	53
Guerra i política.....	55
Modes, vestits i pentinats	57
La influència de la llengua castellana	57
Les cobles del Sindicat de Sant Isidre.....	63

Les cançons de pandero	70
De ronda i de festejos.....	74
 SUPERSTICIONS.....	 79
Una història de serps.....	83
 ANECDOTARI I FRASES FETES	 85
 DITES POPULARS.....	 99
Sobre la llargada del dia.....	99
Sobre els vents	100
Sobre els mesos, el temps i les collites.....	101
Altres dites que fan referència al temps i a les collites.....	103
Dites i frases fetes recollides a Artesa de Lleida (per ordre alfabètic)....	105
 HISTÒRIES I CONTES	 129
Els empatolls.....	130
Històries de fam	131
Històries d'amor i festejos	137
Històries de Nostre Senyor	145
Històries diverses	148
Històries del Rector de Vallfogona	154
Rondalles fantàstiques	162
Contes artesencs	183
 SEGONA PART	
Del poble i del terme	191
 DEL POBLE	 193
El nom dels carrers	193

Un poema dels carrers	200
L'església	205
L'església parroquial d'Artesa	205
Alguna cosa més sobre l'església	210
Altres llocs del poble	221
La font i les basses	221
L'aigüera	224
El cap de l'elefant.....	226
La torre de la muralla (cal Mixó i cal Ton de la Sunta)	227
El cementiri	232
Sant Ramon. La història d'un pantà	235
La caseta dels llums	238
Els refugis antiaeris de la guerra	240
De festes i menges	243
La festa de Sant Antoni Abat i els Tres Tombs (entre imatges i records imprecisos)	243
El menjar tradicional de Nadal (la cassola de capó, per exemple).....	247
Altres coses	249
Les boteres i altres coses de l'antigor.....	249
Anar a fullar nius de garses	250
Festa de Quintos	250
L'Home dels Nassos	253
Els esquellots.....	253
Les espigadores	254
Diàlegs amb la Ramona del Xalet.....	255
Elvira Castillo i Solé (cent anys de vida)	259
Un maqui al secà d'Artesa de Lleida	265
La pesseta	266

DEL TERME	275
Llocs i partides	275
Sant Esperit	275
Els dipòsits d'Alfés	277
Les comes	281
Les roques de Castelló	284
El mas de l'Eugeni	288
La costa del Cirera	292
La partida del Secanet	293
La roca de la Guilla	295
El prat i la dula	297
Les fites	300
Les Cadolles	302
Solcs d'aigua	303
El canal d'Urgell	303
Les séquies	306
Els ponts de la Femosa	309
Pedra i construccions	311
Les pedreres	311
Les pletes	315
El pont de la Dragona	320
Els forns de calç	322
El contenidor de materials arqueològics	326
Vegetals	329
La parrella o l'aprofitament del terme	329
La ginesta	332

L'Adolf Costafreda i Castillo (1936-2020) ha estat el principal motor i dinamitzador cultural d'Artesa de Lleida. L'any 1979 en va esdevenir el primer alcalde del període democràtic posterior a la Guerra Civil de 1936-1939. Fundador de l'Agrupació Cultural la Femosa, del Grup de Recerques Arqueològiques i del Museu Local d'Arqueologia d'Artesa de Lleida, entitats de referència del Ponent català. Ha estat màxim col·laborador i impulsor de la revista *La Femosa*, on ens ha deixat infinitat d'articles sobre els temes més diversos. Ha escrit diferents treballs sobre arqueologia publicats en revistes especialitzades. Estudiós del folklore, dels costums i de l'etnologia catalana amb els llibres *Artesa de Lleida. Jocs i entreteniments populars* (1997), *Artesa de Lleida. El cicle de l'any: feines, festes i costums* (2000), *Records d'un pagès entre cultius i feines del camp* (2018), *Cuina casolana d'Artesa de Lleida. La cuina d'abans* (2020). Obres de referència obligada per a qui vulgui conèixer la nostra cultura popular. És també autor de l'arrecplec literari *L'ametlla queixalera i altres contes* (2016).

Folklore d'Artesa de Lleida. Del poble i del terme és un tresor impagable de sensibilitat i de coneixement. Juntament amb les altres obres publicades per l'autor, conforma un dels corpus més extensos i ambiciosos sobre la cultura popular del país i sobre el coneixement del poble d'Artesa de Lleida.

